

active participation is not otherwise in a particular organized by the government of law and order. Society organized in the state, serves as the most important factor of the existence of a legal culture, which, through entities exercises a decisive influence on its development as a national legal culture.

The proposed concept of a national legal culture as a set of legal values, established in the state organized society to the activities of the subjects of law, characterizes as a progressive legal development of the society and determines the development of its legal system, legal institutions and legal culturality its members.

It is concluded that the determining factors of the development of national legal culture are, on the one hand, the state as a subject of rights, and on the other hand, a society organized by government under the relevant order. Therefore, the existing state and the process of development of national legal culture, its influence on the legal system and its legal institutions on the development legal culturality members of this society, and the impact on other legal cultures in the process of interaction with them depends on the relations «society-state» in each particular historical period. From the nature of this relationship depends on the politics and political culture, legal policy and legal technique, law and order in her state of legal education of the population, it legal culturality finally, the status and trends of development of national legal culture.

Key words: *legal system, national legal system, national culture, legal culture, national legal culture, legal mentality.*

DOI: 10.33663/0869-2491-2019-30-67-76

УДК 340.1; 141.31

О.Л. ЛЬВОВА,
кандидат юридичних наук

ІДЕЯ ВЛАДИ В ЧАСИ РЕФОРМАЦІЇ: ЯН ГУС, МАРТІН ЛЮТЕР, ЖАН КАЛЬВІН

У статті досліджуються ідеї про владу таких великих реформаторів, як Ян Гус, Мартін Лютер та Жан Кальвін. Наголошується, що Реформація 1517 р. відкрила шлях до ствердження авторитету людини, її прав і свобод та визнання пріоритету її інтересів над державними. Благополуччя людини і суспільне благо почали визнаватися метою діяльності держави, що сприяло обмеженню її влади. Зокрема, аналізуються межі влади, на яких наголошували реформатори: природне суспільне благо, совість, свобода людини.

Ключові слова: *влада, держава, людина, права і свободи, Реформація, церква.*

Львова Е. Л. Идея власти во времена Реформации: Ян Гус, Мартин Лютер, Жан Кальвин

В статье исследуются идеи о власти таких великих реформаторов, как Ян Гус, Мартин Лютер и Жан Кальвин. Отмечается, что Реформация 1517 г. открыла путь к утверждению авторитета человека, его прав и свобод и признание приоритета его интересов над государственными. Благополучие человека и общественное благо начали признаваться целью деятельности государства, что способствовало ограничению её власти. В частности, анализируются пределы власти, о которых говорили реформаторы: естественное общественное благо, совесть, свобода человека.

Ключевые слова: *власть, государство, человек, права и свободы, Реформация, церковь.*

Lvova O. L. The Idea of power in the Reformation: Jan Hus, Martin Luther, Jean Calvin.

The article explores ideas about the power of such great reformers as Jan Hus, Martin Luther and John Calvin. It is noted that the Reformation of 1517 opened the way to asserting the authority of a person, his rights and freedoms and recognition of his priority over state interests. Human well-being and the public good began to be recognized as the goal of state activity, which contributed to the limitation of its power. In particular, the limits of power that the reformers talked about are analyzed: the natural public good, conscience, human freedom.

Key words: power, state, person, rights and freedoms, Reformation, church.

У різні історичні епохи різним народам були притаманні свої революційні й трансформаційні процеси, що реформували усе суспільне життя. Так, свого часу Європа переживала занепад церкви, освіти, економіки, влади та взагалі руйнацію усього духовного й цінного, що з давніх-давен слугувало фундаментом для побудови суспільства й держави. Причиною цього була тотальна влада церкви над людиною і державою і нав'язуваний страх перед нею. Реформація 1517 р. сприяла поверненню до духовних витоків у розумінні державної влади і права, що відродило європейську цивілізацію. Тому правильна оцінка цього періоду є вельми важливою для розуміння усієї історії Європи.

Викладене актуалізує також питання влади в Україні, особливо з огляду на її кризу. Позитивний реформаційний досвід Європи має бути досліджено і використано як сучасною державно-правовою доктриною, так і практикою.

В українській юридичній літературі практично немає наукових досліджень згаданих питань, окрім історико-правових чи філософсько-правових аспектів періоду Реформації. З огляду на це *метою статті* є аналіз ідей Яна Гуса, Мартіна Лютера та Жана Кальвіна про владу та її найвищу мету.

Найбільшим позитивним мотивом для розвитку правової думки даного періоду називають прагнення захисту свободи людини. Підвищення авторитету біблійного розуміння стосунків людини і Бога, відповідно, вивищило цінність окремої особистості. Завдяки цьому стало активно розвиватися вчення про права людини, що неминуче вплинуло на законодавство європейських країн і сприяло, зокрема, скасуванню работоргівлі, і у свою чергу, не могло не вплинути на розуміння характеру й призначення влади. Отже, за тих умов найгострішими, такими, що кардинально вплинули на усі сфери життя суспільства і держави, були питання прав і свобод людини та меж влади.

Проблема влади у цей період розглядалася в контексті церковному, оскільки саме церква на той час володіла верховною владою, якою зловживала, зневажаючи природні права і гідність людини. Християнські мислителі і сподвижники, викриваючи такі зловживання, переносили це у площину влади світської, говорячи про межі влади, про характер правителя, про свободи людини та суспільне благо.

Одним із рушійних двигунів реформаційного руху був Ян Гус, який поважав людину як носія життя і можливого творця добра. З кафедри Віфлеємської каплиці він говорив про високі поняття справедливості, життя й смерті¹.

Головну увагу Ян Гус зосередив на критиці церкви у Чехії, яка була зараженою жадою до грошей та земельних володінь і відвернулася від свого духовного послання. Це безпосередньо торкнулося й світської влади феодального суспільства – короля, дворянства, бюргерства тощо, адже повсякчас народ відчував страждання й несправедливість як від вищої духовної влади, так і від світської². З огляду на такі зловживання Ян Гус наголошував, щоб люди, підко-

ряючись владі як духовній, так і світській, робили це не сліпо, а в межах дозволеного, тобто лише у випадках, коли наказ не суперечить заповідям Божим³.

Він також висловлював ідею, яка сьогодні має відлуння у боротьбі з корупцією: «хто вступає в єпископський сан святокупством, не з тим, щоб трудитися для блага Церкви, а щоб жити в усіякій насолоді та розкоші, той входить не дверима, і, згідно з Євангелієм, злодій і розбійник»⁴.

Ян Гус також вважав неправильним утверджувати за церквою світську владу. Своїми ідеями він посіяв ворожнечу між світським і духовним станами, у чому, зокрема, й полягало одне з пред'явлених реформатору обвинувачень, після яких його було страчено на вогнищі⁵.

Підіймаючи свій голос на захист так званих єретиків, переслідуваних інквізицією і світською владою, стверджуючи, що підданий не зобов'язаний виконувати розпорядження духовних і світських феодалів, які наказують що-небудь усупереч Священному Писанню, Ян Гус, таким чином, створив вчення про умовну покору духовній і світській владі. Більше того, якщо духовна влада йде проти вчення Христа, то, на його думку, їй слід чинити опір⁶.

Отже, велич вчення Яна Гуса полягала у тому, що воно ставило під сумнів непохитність і вічність феодальних порядків, заснованих на безумовній покорі⁷.

Щоб належно оцінити усю велич мужності, з якою Ян Гус виступив проти церкви, потрібно уявити собі її безмежну могутність у ту епоху. Піднесена на усіма віряними – від монарха до останнього кріпосного, вона царювала над ними іменем Бога і проголошувала себе єдиним посередником між Богом та людьми, стверджуючи, що слухняні перед церквою потраплять до раю, а ті, що грішать проти неї – у пекло. Церква стверджувала непохитність порядку, що існував у світі. Ян Гус, навпаки, говорив, що цей порядок потрібно змінювати. І ця боротьба, як зазначалося, зачепила й іншу сторону суспільства – світську, оскільки Гус говорив про обов'язки кожного⁸.

Події, що передували Реформації XVI ст. і частково її підготували, попри свою історичну й соціальну значущість, усе ж не були справжнім початком Нового часу. Саме з Реформацією людська свідомість почала змінюватися й зазнавати перетворень. Коли Лютер 31 жовтня 1517 р. прибив до воріт Віттенберзької церкви свої знамениті 95 тез, спрямованих проти зловживань римської церкви, він водночас замахнувся на самі заклади й інститути папської влади. Це був найвеличніший момент в історії всього людства⁹.

Мартін Лютер питання папської влади в Німеччині розглядав у національному та політичному розрізі. Він наголошував, що справа церковного устрою є завданням світської влади і вірян загалом, оскільки уявлення про те, що між сферою світських справ і справами духовними існує непроглядна стіна, має бути заперечено. Духовенство й віряни, говорить Лютер, це різні члени одного й того ж «християнського тіла»¹⁰.

Цим самим Мартін Лютер похитнув значення церковної ієрархії, і носієм релігійної санкції стала розглядатися уся спільнота віруючих, тобто сам народ. Це сприяло активному розвитку демократичної тенденції у розумінні держави. У XVII–XVIII ст., як наголошує І. Фокін, саме протестанти виступили головними борцями за свободу і демократію, і у цьому розумінні радикально вплинули на історичний розвиток Європи¹¹.

У 1520 р. Мартін Лютер, розглядаючи державу і церкву як одне ціле, висловив думку про перевагу світської влади над духовною. Відносячи світську владу до вищої рангом «служби», він ввіряв її піклуванню не лише «тілесне» життя підданих, а й контроль за діяльністю духовенства.

Право реформувати католицьку церкву Лютер визнавав за усіма без винятку членами суспільства. Він стверджував, що сприяти здійсненню перетворень повинні народ і світський меч¹².

Сам інститут влади Лютер вважав справедливим, божественним та корисним улаштуванням. Свою особисту заслугу реформатор убачав у тому, що він заснував і ствердив світську владу, виходячи зі Священного Писання.

Лютер відводив світській владі доволі широке поле діяльності: збереження миру і порядку серед людей, адміністративні функції, контроль над внутрішньою і зовнішньою торгівлею, турбота про виховання і освіту молоді, допомога непрацевдатним. Вирішенням цих завдань мали займатися посадові особи, до яких Лютер висував такі ж вимоги, як і до інших професій. Він наполегливо підкреслював, що при здійсненні своїх функцій вони повинні мати на меті не власні корисливі інтереси, а інтереси підданих. «Не людьми, а свинями і псами, – писав реформатор, – повинні управляти такі особи, які не шукають в управлінні нічого, окрім своєї користі і честі»¹³.

За Лютером, представники влади у своїй діяльності повинні керуватися моральними принципами і нормами права¹⁴.

З огляду на це Мартін Лютер, як і Ян Гус, проголошував: «Якщо князь чинить протизаконно, чи має народ слідувати за ним? Ні, тому що проти закону не можна діяти нікому, адже Богу (Який ввів закон), належить підкорятися більше, ніж людині»¹⁵.

Отже, вчення реформаторів означило питання про обмеження світської влади стосовно людини. У зв'язку з цим Лютер нагадує слова апостола Петра про те, що Богові належить підкорятися більше, ніж людині (книга Діян 4:19)¹⁶, чітко вказуючи тим самим межі владного втручання.

У даному контексті насправді реформаторський виклик містить теза Лютера, що «правителю не належно думати: країна моя і всі люди мої, я хочу робити те, що мені подобається; а слід міркувати так: я належу країні і людям, я зобов'язаний діяти їм на благо»¹⁷. Тобто суспільне благо, добробут людей реформатор визначає як сувору межу, яку не вправі порушувати правителі.

Отже, принциповим курсом Лютера було Священне Писання. І, як підкреслює Е. Еріксон, юридичні навички Лютера зробили його легальним текстом, адже згодом конституції почали гарантувати індивідуальні права, і відтак протестантизм почав робити свій внесок у спосіб життя, вільний від терору¹⁸.

Мартін Лютер розумів, що він і його прибічники зазнають поразки, якщо обмежаться лише руйнуванням старого, не створюючи на противагу католицизму нічого нового для релігійних, соціальних і політичних інститутів, шкіл та університетів. Програма створення цих структур була викладена у творах «Про світську владу. Якою мірою їй слід підкорятися», «Радникам усіх міст землі німецької» та ін. Таким чином, лютерівська концепція нової школи стала складовою комплексної програми перетворення суспільства та його релігійної організації на євангельських засадах¹⁹.

Швейцарський реформатор Жан Кальвін, з якого почалася трансформація Женеви, найголовнішим завданням будь-якого правління називав здійснення правосуддя і підкреслював ключову тезу щодо його змісту – захищати велич закону в людському суспільстві, виконуючи закон Божий²⁰.

Кальвін також борювався за те, щоб кожна людина могла вільно і прямо спілкуватися з Богом і отримати спасіння. Щоб реформувати суспільство, в якому жив, він почав саме з цього.

Кальвін і його однодумці досліджували Священне Писання й вчили людей того, що через нього Бог говорить стосовно кожної сфери життя. Метою кальвіністів було побудувати місто відповідно до Слова Божого, місто, яке б стало моделлю для усієї Європи. І справді, на той час Женева була особливо страшним, злочинним, аморальним містом. Навдивовижу швидко вона стала настільки розвинutoю. Місце криміналу й корупції стало перетином міжнародної дипломатії, центром гуманітарної допомоги і міжнародних організацій. Місце тотального невігластва стало місцем з найкращими школами, місцем, де ворогуючі країни зустрічаються для підписання важливих угод.

Коли Макс Вебер шукав причини західного матеріального процвітання, то заявив, що це почалося в Женеві, і в цьому заслуга Кальвіна та його вчення²¹. Зокрема, Жан Кальвін звертав особливу увагу на правосвідомість осіб, які причетні до державних справ. Так, реформатор застерігав, що свідомість слуг державної машини викривлена гріхом і якщо при здійсненні офіційних справ вони не слухаються заповідей Слова Божого, то держава втрачає можливість розвиватися у правильному напрямі²².

З огляду на вказане Жан Кальвін, як і Ян Гус та Мартін Лютер, говорив про межі державної влади.

Так, Кальвін писав, що сфера дії влади обмежена передусім сферою природного суспільного блага (*bonum commune naturale*). Однак у розумінні цього він заглибився від матеріальних меж до духовних, вказуючи, що держава не може відати такими духовними матеріями, як совість. Тому саме совість названа Кальвіном як одна з меж влади держави.

Наступна межа державної влади, за Жаном Кальвіном, виходить із природи індивідів, адже людина не була створена державою, існує не завдяки їй і не для неї. Як носій образу і подоби Божої, вона має обов'язки і відповідальність у приватному житті, що виходять за межі її обов'язків перед державою, і для цього людині має бути надана певна свобода, на яку держава не має зазіхати.

Третя межа, що обмежує державну владу, на справедливе переконання Жана Кальвіна, лежить у таких природних сферах суспільства, як дім, сім'я, школа, церква, різного роду економічні і соціальні організації, чие походження чи спосіб існування не пов'язані з державою. Втручання держави тут можливе лише у випадку, коли вони виходять за встановлені межі чи загрожують добробуту інших сфер життєдіяльності індивідів чи держави. Така ситуація може виникнути, наприклад, коли батьки нехтують навчанням дітей, чоловік погано поводить з дружиною чи одна соціальна група пригнічує іншу.

Водночас, за спостереженнями Г. Мітера, кальвінізм виступає й проти іншої крайності – індивідуалізму лібералів – які прагнуть ослабити владу держави і звести її втручання до мінімуму – особливо в економіці та соціальній сфері, дозволяючи певним соціальним групам безперешкодно йти власним шляхом. З

огляду на вказане підкреслюється обов'язок правління – здійснювати правосуддя, виконуючи закони, які не дозволяють індивідам чи іншим громадським групам переступати власні кордони і тим самим зазіхати на права інших людей чи держави в цілому²³.

Протягом усієї історії кальвінізм виступав проти абсолютизму й олігархії. Кальвін наголошував на існуванні постійного протистояння між владою та свободою, що породжувало небезпеку того, що один страждає, а інший – насолоджується життям за рахунок іншого. З огляду на це пропонувалися гарантії захисту прав і свобод. По-перше, рішуче заперечувалася будь-яка держава непомірно великих розмірів з метою уникнення зосередження диктаторської влади в руках небагатьох. Сам Бог у Вавилонській вежі, писав реформатор, зруйнував грішну світову імперію. По-друге, кальвінізм не підтримував зосередження влади в однієї нації, більшої чи меншої, в руках однієї людини чи групи людей.

Тому кальвіністи домагалися прийняття чітко складених конституцій, де були б конкретно окреслені права громадян, а члени парламенту чи конгресу розглядалися б як представники народу, які делеговані для захисту їх прав від узурпації влади чи її незаконного використання главою чи чиновниками. Біблія вчить, що навіть влада царів Саула і Давида, яка була встановлена і освячена Богом, настала лише після народного волевиявлення²⁴.

Наступна пересторога проти зосередження влади в руках небагатьох полягає у розподілі правління на три види влади: законодавчу, виконавчу і судову – без підкорення їх одна одній.

Середньовічні християнські мислителі стверджували ідею про необхідність обмеження влади правителів задля запобігання тиранії, виходячи з біблійної концепції гріховності людини і розуміючи, що жодна людина не є ідеальною. Ця система була збалансована згідно зі Старим Заповітом (книга Повторення Закону та Пророка Ісаї 33:22), де описано розподіл влади.

Поряд із цим швейцарські реформісти не лише розділили владу на три гілки, а й розташували їх у різних містах. Також вони розподілили владу на національному рівні поміж кантонами (областями) і містами²⁵.

Головне місце Жана Кальвіна, яке слід визнати за ним у політичній історії, визначено його успіхом як законодавця. Якщо у богослов'ї він був послідовником, то у законодавстві – першовідкривачем. Його вчення про політичну і правову системи наклало відбиток на усі подальші демократичні інститути. Зокрема, ХІХ ст. принесло відродження політичної активності кальвінізму. Англійський державний діяч В. Гладсон намагався повернути в політику християнські погляди на державу, переважно на кальвіністських засадах. У Німеччині аналогічні спроби здійснювали лютеранські кола в епоху Бісмарка. Лютеранський філософ права Юліус Штал, засновуючи свою теорію на верховенстві Бога, розвинув філософію політики, багато в чому схожу з вченням кальвінізму. В Нідерландах кальвіністське вчення про державу було відроджене зусиллями Г. Ван Принстерера, А. Кайпера та ін. У ХХ ст. цю справу продовжили такі вчені, як Х. Колін, що згодом став прем'єр-міністром Нідерландів, А. Анема, професор Вільного Амстердамського університету та ряд інших²⁶.

Так, кальвінізм не вважає, що Біблія надає один-єдиний рецепт політичного устрою, у ній не стверджується, що правління має бути аристократичним,

монархічним чи демократичним. Священне Писання містить вічні, незмінні в усі часи принципи, які мають бути покладені в основу всіх політичних систем. Ці принципи стосуються не лише таких центральних питань, як найвища влада Бога і підкорення владі, а й інших проблем, наприклад, відносин особи і суспільства, зв'язку церкви та інших громадських організацій з владою, між державної влади і прав особи. Жан Кальвін, розвиваючи свої політичні погляди, віддав належне таким політичним принципам, як правосуддя, рівність та добробут народу²⁷.

Таким чином, розглянувши реформаторські ідеї Яна Гуса, Мартіна Лютера та Жана Кальвіна, а також зважаючи на здійснений ними прогресивний історичний вплив, можна переконливо стверджувати, що Реформація відкрила шлях до ствердження авторитету людини, її прав і свобод та визнання пріоритету її інтересів над державними. Благополуччя людини і суспільне благо починають визнаватися метою діяльності держави, що природно сприяло обмеженню її влади.

Усі названі ідеї зводилися до головної – держава має визнавати існування Бога і свою відповідальність перед Ним. Слід наголосити на їх актуальності на сучасному етапі державно-правового розвитку. Підсумовуючи основні гасла реформаторів про владу, варто також відмітити їх єдиний ціннісний зміст та єдину мету, що полягає, зокрема, у такому: по-перше, піднісвся пріоритет цінності окремої людини, її прав і свобод над владою відповідно до біблійного вчення; по-друге, сміливо викривалися зловживання священнослужителів, чим заперечувалася їх безмежна влада над усіма людьми як у матеріальному, так і в духовному сенсі; по-третє, проголошувалося право народу в можливості їх впливу на світську і духовну владу, що заклало демократичні засади розвитку європейської цивілізації; по-четверте, висловлювалася ідея переваги світської влади над духовною, однак за умови ствердження світської влади на засадах Священного Писання; по-п'яте, встановлювалися чіткі межі владного втручання у життя людей (природне суспільне благо, совість, свобода людини); по-шосте, виходячи з біблійної концепції гріховності людини, реформісти з метою запобігання тиранії стверджували ідею про необхідність стримання влади, зокрема, шляхом поділу її на законодавчу, виконавчу та судову.

1. Ян Гус, Лютер, Кальвін, Цвингли, патріарх Никон: бібліографія, повествовання / сост., общ. ред. Н.Ф. Болдырева. Челябинск : Урал, 1996. С. 41–42. 2. Кратохвил М. Ян Гус. Москва : Молодая гвардия, 1959. Вып. 16. С. 43–44. 3. Там само. 4. Гус и Лютер. Критическое исследование Евгения Новикова. Ч. 1. Москва : Тип. Александра Семена, 1859. С. 149. 5. Гус и Лютер. С. 133–134, 136. 6. Ян Гус, Лютер, Кальвін, Цвингли, патріарх Никон: бібліографія, повествовання. С. 66–67. 7. Рубцов Б. Т. Ян Гус. Москва : Гос. изд-во полит. лит., 1958. С. 53–54. 8. Кратохвил М. Ян Гус. С. 169, 171. 9. Фокин И. Л. Всемирно-историческое значение Реформации и 95 тезисов Мартина Лютера // 500 лет Реформации и Нового времени : 1517–2017 (к 500-летию Реформации Мартина Лютера) : сб. материалов конф. (16–17 апреля 2015 г.). Вып. 1. Санкт-Петербург : Изд-во Политехнического ун-та, 2015. С. 10–11. 10. Смирин М. М. Германия эпохи Реформации и Великой крестьянской войны : пособие для учителей. Москва : Гос. учебно-пед. изд-во Мин-ва просвещения РСФСР, 1962. С. 168. 11. Евлампиев И. И. О роли Реформации в развитии политической мысли Нового времени (на материале работ Б.Н. Чичерина) // 500 лет Реформации и Нового времени: 1517–2017 (к 500-летию

Реформации Мартина Лютера) : сб. материалов конф. – С. 112–113. **12.** Голубкин Ю. А. Исследования о Мартине Лютере : статьи и воспоминания. Харьков : Харьк. нац. ун-т им. В.Н. Каразина, 2011. С. 81–82. **13.** Цит. по: Luther M. An die Retsherren aller Stadte deutschen Landes, das sie Christliche Schulen aufrichten und halten sollen // Luther M. Sammtliche Werke : In 67 Bde. Erlangen, 1833. Bd. 22. S. 180 // Голубкин Ю. А. Исследования о Мартине Лютере: статьи и воспоминания. С. 86–87. **14.** Голубкин Ю. А. Исследования о Мартине Лютере: статьи и воспоминания. С. 87. **15.** Лютер М. О светской власти. В какой мере ей следует повиноваться // Время молчания прошло. Избранные произведения 1520–1526 г. / пер. с нем.; истор. очерк и комментарии Ю.А. Голубкина. Харьков : Око, 1992. С. 147. **16.** Лютер М. О светской власти. С. 136. **17.** Там само. С. 142. **18.** Эриксон Э. Г. Молодой Лютер / пер. с англ. и комментарии А.М. Каримского. Москва : Медум, 1995. С. 431. **19.** Голубкин Ю. А. Исследования о Мартине Лютере: статьи и воспоминания. С. 98. **20.** Митер Г. Основные идеи кальвинизма. Санкт-Петербург : Христианский мост, 1995. С. 108–109. **21.** Cunningham Loren. The book that transforms nations: the power of the Bible to change any country. Printed in the USA, 2011. С. 97–101. **22.** Митер Г. Основные идеи кальвинизма. С. 108–109. **23.** Там само. С. 111–113. **24.** Там само. С. 102–103. **25.** Cunningham Loren. The book that transforms nations. С. 105–107. **26.** Митер Г. С. 78–80. **27.** Там само. С. 83.

References

1. YAn Gus, Lyuter, Kal'vin, Cvingli, patriarh Nikon: bibliografiya, povestvovaniya / sost., obshch. red. N. F. Boldyreva. Chelyabinsk : Ural, 1996. S. 41-42. (rus). **2.** Kratochvil M. YAn Gus. M. : Molodaya gvardiya, 1959. Vyp. 16. S. 43-44. (rus). **3.** Gus i Lyuter. Kriticheskoe issledovanie Evgeniya Novikova. CH. 1. M. : Tip. Aleksandra Semena, 1859. S. 149. (rus). **4.** Rubcov B.T. YAn Gus. M. : Gos. izd-vo politicheskoy literatury, 1958. S. 53-54. (rus). **5.** Fokin I. L. Vsemirno-istoricheskoe znachenie Reformacii i 95 tezisov Martina Lyutera // 500 let Reformacii i Novogo vremeni: 1517-2017 (k 500-letiyu Reformacii Martina Lyutera) : sb-k mat-lov konf. (16-17 aprelya 2015 g.). Vyp. 1. SPb.: Izd-vo Politehnicheskogo un-ta, 2015. S. 10-11. (rus). **6.** Smirin M.M. Germaniya ehposi Reformacii i Velikoj krest'yanskoj vojny: posobie dlya uchitelej. M.: Gos. uchebno-ped. izd-vo Min-va prosveshcheniya RSFSR, 1962. S. 168. (rus). **7.** Evlampiev I.I. O roli Reformacii v razvitii politicheskoy mysli Novogo vremeni (na materiale rabot B. N. CHicherina) // 500 let Reformacii i Novogo vremeni : 1517-2017 (k 500-letiyu Reformacii Martina Lyutera) : sb-k mat-lov konf. S. 112-113. (rus). **8.** Golubkin YU.A. Issledovaniya o Martine Lyutere : stat'i i vospominaniya. H. : Har'k. nac. un-t im. V.N. Karazina, 2011. S. 81-82. (rus). **9.** Lyuter M. O svetskoj vlasti. V kakoj mere ej sleduet povinovat'sya // Vremya molchaniya proshlo. Izbrannye proizvedeniya 1520-1526 g. / [per. s nem.; istoricheskij ocherk i kommentarii YU.A. Golubkina]. H. : Oко, 1992. S. 147. (rus). **10.** Luther M. An die Retsherren aller Stadte deutschen Landes, das sie Christliche Schulen aufrichten und halten sollen // Luther M. Sammtliche Werke: In 67 Bde. Erlangen, 1833. Bd. 22. S. 180. **11.** EHrikson EH. G. Molodoj Lyuter / per. s angl. i kommentarii A.M. Karimskogo. M. : Medium, 1995. S. 431. (rus). **12.** Miter G. Osnovnye idei kal'vinizma. CPb. : Hristianskij most, 1995. S. 108-109. (rus). **13.** Cunningham Loren. The book that transforms nations: the power of the Bible to change any country. Printed in the USA, 2011. С. 97-101.

Lyova O. L. The Idea of power in the Reformation: Jan Hus, Martin Luther, Jean Calvin.

The article explores ideas about the power of such great reformers as Jan Hus, Martin Luther and John Calvin.

In different historical epochs, different nationalities had their own revolutionary and transformational processes that reformed all social life. So, at one time, Europe was experiencing a decline in church, education, economics, and power in general, the destruction of all spiritual

and valuable, which has long served as the foundation for the construction of society and the state. The reason for this was the total power of the church over man and state, and the fear of it was imposed on it. The Reformation of 1517 contributed to the return to spiritual origins in the understanding of state power and law that revived European civilization. Therefore, the correct assessment of this period is very important for understanding the whole history of Europe.

It is noted that the Reformation of 1517 opened the way to asserting the authority of a person, his rights and freedoms and recognition of his priority over state interests. Human well-being and the public good began to be recognized as the goal of state activity, which contributed to the limitation of its power.

The problem of power in this period was considered in the context of the church, since it was at that time that the church at that time owned the supreme authority, which abused, disregarding the natural rights and human dignity. Christian thinkers and associates, exposing such abuses, took it to the plane of secular power, speaking of the limits of power, of the character of the ruler, of human freedom and public good.

Summing up the main slogans of the reformers about power, their single value content and a single goal, which is, in particular, is as follows: first, the priority was given to the value of the individual, his rights and freedoms over power in accordance with the Biblical doctrine; secondly, it was boldly denounced the abuse of church clerics, as their immense power over all people was denied, both materially and spiritually; thirdly, proclaimed the right of the people to the possibility of their influence on secular and spiritual power, which laid the foundations for the development of European civilization; Fourthly, the idea was expressed the advantages of secular authority over the spiritual, but subject to the affirmation of secular authority on the principles of the Holy Scriptures; fifth, clear limits of power interference in people's lives were established (natural public good, conscience, and human freedom); Sixth, based on the biblical conception of human sin, reformists, with the aim of preventing tyranny, argued for the idea of restraining power; in particular, by dividing it into legislative, executive, and judicial.

Keywords: power, state, person, rights and freedoms, Reformation, church.

DOI: 10.33663/0869-2491-2019-30-76-84

УДК 340.1

С. О. СУНЄГІН,
кандидат юридичних наук

ПРАВОВА ІДЕОЛОГІЯ: МАТЕРІАЛЬНІ ТА ДУХОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

У статті на загальнотеоретичному рівні досліджуються основні матеріальні та духовні чинники формування і розвитку правової ідеології в контексті сучасних ліберально-демократичних реалій. Робиться висновок, що сучасна правова ідеологія засновується на матеріалістичному світогляді. При цьому ліберально-демократична правова ідеологія суттєво трансформує традиційний зміст духовної культури суспільства, позбавляючи його глибинних трансцендентних, надособистісних засад.

Ключові слова: правова ідеологія, лібералізм, мораль, приватна власність, свобода підприємництва, свобода совісті.